

ALTERNATIVNÍ ZPRÁVA NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ O NAPLŇOVÁNÍ ČLÁNKU 17 EVROPSKÉ SOCIÁLNÍ CHARTY

SHRNUTÍ V ČESKÉM JAZYCE

Dne 31. 1. 2015 podaly neziskové organizace rozsáhlou alternativní zprávu k implementaci článků 16 a 17 Evropské sociální charty ze strany České republiky. Tato zpráva byla připravena mezinárodními a českými organizacemi na ochranu lidských práv, konkrétně [Ligou lidských práv](#), [Mental Disability Advocacy Center](#) (MDAC), Fórum pro lidská práva (FORUM), organizací [Lumos](#) a [Organizací na pomoc uprchlíkům](#) (OPU) a podpořena [Společností pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice](#), [Inclusion Europe](#), [Quip](#) a [Downsyndrom.cz](#).

V první části zprávy se zaměřujeme na otázku naplnění práva na inkluzivní vzdělání ve smyslu čl. 17 Evropské sociální charty, přičemž popisujeme situaci masivní segregace dětí, žáků a studentů s mentálním postižením v tzv. speciálních školách, a na chybějící uznání koncepce inkluzivního vzdělávání jako základního východiska vzdělávací politiky v České republice. Konkrétně namítáme, že **školský zákon ve svých základních zásadách neupravuje inkluzivní vzdělání**. Právo na inkluzivní vzdělání rovněž není vymezeno jako právo dětí, žáků či studentů ve školském zákoně. Upozorňujeme i na **problematické ustanovení týkající se vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami umožňující segregaci** a na chybějící zacílenou a konkrétní politiku transformace segregovaného speciálního školství na školství inkluzivní.

V druhé části zprávy se věnujeme **právnímu postavení dětí mladších 15 let**, které jsou podezřelé z protiprávního jednání, nebo které se takového jednání dopustily, a otázce, v jaké míře současná česká právní úprava naplňuje jejich právo na zvláštní ochranu, garantované čl. 17 Evropské sociální charty. V České republice sice nejsou děti mladší 15 let trestně odpovědné, to však neznamená, že by nebyly odpovědné vůbec. V případě, že dítě mladší 15 let je podezřelé z činu jinak trestného, je proti němu nejprve policejním orgánem vedeno standardní trestní řízení a následně je dítě vždy postaveno před soud pro mládež. Namítáme, že tato **právní úprava neodpovídá lidskoprávním standardům**, a to především z toho důvodu, že dětem v průběhu stadia před policií nejsou zajištěny odpovídající procesní záruky, především právo na obligatorní právní pomoc. V důsledku absence procesních záruk není dětem zajištěna dostatečná ochrana před špatným zacházením ani odpovídající možnost účastnit se celého řízení jako subjekt práv a nikoli objekt péče. Dále upozorňujeme na to, že povinné stadium řízení před soudem pro mládež odporuje mezinárodním závazkům České republiky, v souladu s nimiž by měly tyto věci být v maximální možné míře řešeny mimosoudními prostředky.

V třetí části zprávy poukazujeme na **nedostatky v procesu transformace systému péče o ohrožené děti**. Tyto nedostatky předně spatřujeme ve stávající roztříštěnosti celého systému, kdy daná problematika spadá do věcné kompetence tří ministerstev, což významným způsobem proces transformace ztěžuje a zpomaluje. Český systém péče o ohrožené děti v praxi stále staví na vysokém počtu dětí odebraných z rodiny, jakož i počtu dětí umístěných do velkokapacitních ústavů. Z čl. 16 a 17 Evropské sociální charty vyplývá povinnost České republiky činit kroky směřující k rozvoji dostupných a přístupných terénních a komunitních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny a v případě, že je odebrání dítěte z rodiny nevyhnutelné, toto dítě umístit primárně v širší rodině, a pokud ani to není možné, v pěstounské rodině. Rezidenční péče o děti musí být až krajním prostředkem, přičemž by se měla odehrávat v malokapacitních zařízeních, ve kterých je možné s dětmi pracovat na individuálním základě. Česká republika však tento svůj závazek nenaplňuje. Ministerstvo práce a sociálních věcí realizuje sice individuální projekt na podporu transformace, zapojily se však do něj pouze 2 kraje s celkem 6 ústavy. Ministerstvo školství, které je zřizovatelem zařízení pro děti s poruchami chování, skutečný plán transformace ani nemá a ve své koncepci se

zaměřuje nikoli na to, jak změnit podobu stávajících zařízení, ale naopak, jak naplnit kapacitu současných zařízení, která především v důsledku demografického vývoje zůstávají z velké části nenaplněna, a to především jejich přeměnou na pobytová střediska výchovné péče. Nedostatečné jsou i kroky v oblasti rozvoje sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, sociálního bydlení a preventivně-výchovné péče.

Ve čtvrté části zprávy se věnujeme **problematice zajišťování rodin s dětmi v souvislosti s řízením o vyhoštění nebo předání do jiného státu**. I přes dlouhodobou kritiku mezinárodních orgánů Česká republika pokračuje v praxi zajišťování rodin s dětmi ve zcela nevyhovujících podmínkách Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová, a to navzdory existenci dostupných alternativ k tomuto zajištění. Zařízení je hlídáno pracovníky ze soukromé bezpečnostní agentury, kteří jsou ozbrojeni, rodiny s dětmi jsou nuceny žít v prostoru obehnaném plotem s ostatním drátem. Rodiny si nemohou samy připravovat vlastní jídlo, dětem je podáváno stejné jídlo jako dospělým. Přísun mléka je omezen na jednu sklenici denně. Omezené jsou i sociální a venkovní aktivity, často i jen na jednu hodinu denně. Ani lékařská péče není dostatečně zajištěna. Děti ve věku 6 -14 let mohou chodit do místní školy, ostatní musí celé dny trávit v zařízení.

V poslední části zprávy se zaměřujeme na **možnost dětí domáhat se svých práv**, konkrétně otázkám, vztahujícím se k účasti dětí v soudních řízeních, v nichž se rozhoduje o jejich odnětí z rodiny, a stížnostním mechanismům pro děti, které jsou umístěny v ústavní péči. Předně namítáme, že děti by v soudních řízeních, v nichž se rozhoduje o rodinně-právních otázkách, neměly být zastoupeny orgánem sociálně-právní ochrany dětí, a to především v případech, kdy toto řízení bylo zahájeno na jeho návrh nebo podnět. Dětem by naopak měl být zajištěn účinný přístup k právní pomoci. Dále poukazujeme na to, že existující stížnostní mechanismy pro děti, které se nachází v ústavech, nelze považovat za efektivní. Základním předpokladem pro to, aby se tyto mechanismy daly do pohybu, je totiž v mnoha případech vlastní aktivita dítěte, přičemž u dětí je velmi nepravděpodobné, že by si dokázaly stěžovat na vychovatele, na jejichž péči jsou závislé, a že by vůbec možnost stěžovat si vnímaly jako efektivní nástroj řešení jejich problémů. V neposlední řadě se v souvislosti s přístupem dětí ke spravedlnosti věnujeme problematice tzv. dobrovolných pobytů dětí s postižením v ústavních zařízeních – domovech pro děti do 3 let, domovech pro osoby s mentálním postižením nebo v psychiatrických léčebnách. Do všech těchto zařízení mohou být děti umístěny pouze na základě smlouvy uzavřené jejich rodiči, v důsledku čehož se fakticky ocitají mimo dopad sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD nevyhodnotí jejich potřeby, nepřijde individuální plán, děti ani jejich rodiny systematicky nenavštěvuje a nepodporuje a děti ani nejsou zařazeny do evidence pro zprostředkování pěstounské péče.